

DICTAMEN SOBRE LA CRISI DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT A CATALUNYA I A L'ESTAT ESPANYOL

---

1. Què és i que fa l'atenció primària de salut?

Segons el CatSalut, l'atenció primària de salut és el primer punt d'accés a l'assistència sanitària. A la resta de serveis del sistema públic s'hi pot accedir per derivació des de l'atenció primària, excepte al 061/Salut Respon o a les urgències mèdiques, on s'hi pot adreçar directament si es té una urgència i no es pot anar al CAP.

Els serveis d'atenció primària ofereixen diagnòstic i atenció als principals problemes de salut aguts i crònics, assistència sanitària i social, i serveis de promoció de la salut, d'atenció preventiva, curativa i rehabilitadora, servei d'atenció a domicili, atenció urgent o continuada i atenció a la salut sexual i reproductiva.

Els serveis d'atenció primària els garanteix el CatSalut i formen part de la Cartera comuna bàsica, que són els serveis assistencials coberts de manera completa per finançament públic¹

2. L'atenció Primària de Salut en crisi

Durant uns anys, l'Atenció Primària de Salut a Catalunya ha assolit uns nivells de d'alta qualitat, la qual cosa ha repercutit positivament en la resta de nivells assistencials, l'hospitalari i el sociosanitari, ja que aquests han pogut fer la seva tasca a partir dels bons "filtratges" de l'atenció primària.

No obstant, en els darrers anys es ve produint un procés de degradació progressiva de l'atenció primària, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat Espanyol. Així, en un

---

¹ CatSalut. Servei Català de la Salut. Atenció primària i comunitària. <https://catsalut.gencat.cat/ca/serveis-sanitaris/atencio-primaria-comunitaria/>. Consultat el dia 15 d'octubre del 2022.

article publicat a la Revista de Pediatría de Atención Primaria s'alertava d'un procés que pot acabar provocant la seva desaparició. En aquest article s'escrivia que:

“La Atención Primaria (AP), tal como la hemos conocido, se muere, está en trance de desaparecer. Si ningún hecho extraordinario lo impide, va a desaparecer. Y no parece preocupar más que a algunos sectores de los profesionales implicados”²

L'article afegia que:

“Mientras que el gasto sanitario público total creció en la década mencionada un 9,8%³, el dedicado a la AP permaneció congelado. Y esto ha ocurrido en un periodo de tiempo en el que se han abierto nuevos centros y se han sumado nuevos servicios y funciones a la AP. El resultado no es difícil de adivinar: una retracción de la calidad del conjunto de la AP y los servicios que presta”.

D'altra banda, en un article publicat pel diari El Periódico el 18 d'abril del 2022, s'assenyalava que l'atenció primària continua sense estar entre les prioritats de les administracions públiques. «Sempre ha sigut la germana pobra, però ara és la germana paupèrrima del sistema sanitari, amb problemes de finançament gravíssims i demores en les cites intolerables», segons denunciava Marciano Sánchez Bayle, portaveu de la Federació d'Associacions per a la Defensa de la Sanitat Pública (FADSP), organització que va realitzar un estudi que demostra que la despesa sanitària als centres de salut «continua sent baix» i encara se situa 0,74 punts per sota del de 2010, any en què es van efectuar les primeres retallades pressupostàries provocades per la crisi econòmica.³

Les últimes dades de despesa consolidada, és a dir, realment produïda, són del 2019 i la mitjana nacional d'inversió en centres de salut va ser del 14,16% respecte a la despesa sanitària total, 0,24 punts per sobre del destinat el 2018 però encara 0,74 punts per sota del 2010. A partir d'aquesta data, no hi ha informació de despesa consolidada i cal recórrer als Pressupostos aprovats per les comunitats, que

---

² Rev Pediatr Aten Primaria. 2022;24:123-6. <https://pap.es/articulo/13678/la-atencion-primaria-se-muere-y-no-parece-importar-a-casi-nadie-convertir-la-tesis-actual-en-la-oportunidad-para-una-nueva-y-potente-atencion-primaria> Consultat el dia 15 d'octubre de 2022.

³ El Periódico (18 d'abril del 2022). “L'atenció primària encara no s'ha recuperat de les retallades del 2010”. <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20220418/despesa-atencion-primaria-13530357>. Consultat el dia 15 d'octubre del 2022.

indiquen que la crisi del coronavirus ha fet efecte i les administracions han decidit per fi augmentar la inversió en l'atenció primària.

Per acabar de complicar les coses, en els pròxims cinc anys hi haurà el màxim de jubilacions de metges. Fins al 2026 es jubilaran el 20% de tots els metges en actiu, segons dades del consell dels col·legis de metges de Catalunya i del Col·legi de Metges de Barcelona. Com va explicar el director general corporatiu del Col·legi de Metges de Barcelona, el doctor Marc Soler:

"En els propers 5 anys es jubilarà un 20% de la població mèdica que estan en actiu i això és una dada important."

El detall de les xifres

Si es miren les xifres detalladament, des d'ara fins al 2026 estaran en edat de jubilar-se uns 6.000 metges; en canvi, en els cinc anys anteriors van estar-ho uns 4.000. Per tant, en els propers cinc anys estaran en edat de jubilar-se un 50% més de metges que en els cinc anys anteriors.

Aquests càlculs s'han fet considerant que l'edat mitjana de jubilació és als 66 anys, la que es dona sobretot en el sector públic⁴

Aquestes dades fan palesa la gravetat del problema: Sense metges i sense personal d'infermeria l'Atenció Primària acabarà desapareixent. Les conseqüències són prou previsible i, de fet, ja s'estan donant en el moment actual:

- Canalització de les consultes cap a l'atenció hospitalària, amb la corresponent sobrecàrrega de les urgències hospitalàries i de les hospitalitzacions.
- Disminució radical de la qualitat assistencial que, afectarà, de manera predominant, la població infantil i la gent gran, els principals usuaris de l'atenció primària.
- Increment de la mortalitat i morbiditat de la població.

---

⁴ Catalunya nit. (19 de gener de 2022. Actualitzat el 14 d'octubre del 2022). "Massives jubilacions de metges a l'horitzó". <https://www.ccma.cat/catradiocatalunya-nit/massives-jubilacions-de-metges-a-lhoritzo/noticia/3140184/>. Consultat el 15 d'octubre del 2022.

Davant d'aquestes negres perspectives sorprèn el silenci i la inactivitat de les Administracions, tant les de l'Estat com les autonòmiques. Una mostra és l'escassa atenció que se li dedica des dels mitjans de comunicació "oficials". Per exemple, quants minuts dedica Tv3 al problema? Quants articles es publiquen a la premsa escrita i la digital? Quants debats es celebren per abordar el tema?

Sembla que "l'estratègia global" consisteix en amagar el cap sota l'ala, com quan els nens petits es tapen els ulls per amagar-se, però, la realitat s'acaba imposant i llavors ja és massa tard per trobar solucions.

En aquest context, sorgeixen dues grans modalitats de malestar: la de les persones usuàries i la dels propis professionals.

Les primeres, es queixen de les llistes d'espera, cada vegada més perllongades i, també, de la disminució de la qualitat assistencial. Això les porta, en ocasions, a increpar els professionals, a posar reclamacions o denúncies, i, d'aquesta manera, el problema deriva en una confrontació entre unes i altres.

Pel que fa al malestar de professionals convé tenir present el que ens diuen el propi col·lectiu:

3. El malestar de professionals

En un informe de la FOCAP, del 2019, s'esmentaven els següents malestars de professionals de l'atenció primària: ⁵

1. Malestar pel menyspreu institucional (ICS, Departament de Salut)
2. Malestar pel menyspreu "ambiental" (mitjans, social, cultural)
3. Malestar pel menyspreu d'altres nivells assistencials (atenció secundària)

---

⁵ FOCAP (2019). ACCIONS PER ABORDAR EL MALESTAR DELS PROFESSIONALS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT. [accions-per-abordar-el-malestar-professional.pdf \(wordpress.com\)](https://wordpress.com/accions-per-abordar-el-malestar-professional.pdf) Consultat el dia 15 d'octubre de 2022.

4. Malestar per la manca de direcció-lideratge o, pitjor encara, per una direcció contrària a les necessitats d'atenció de les persones i comunitats i la sostenibilitat del sistema sanitari.
5. Malestar per les condicions laborals
6. Malestar per la burocratització de les consultes
7. Malestar respecte a formació i recerca
8. Malestans específics de diferents professionals: infermeria, medicina, administració...

En entrevistes realitzades a professionals de l'atenció primària hem pogut constatar que les principals línies de malestar entre professionals de l'atenció primària són:

- La desaparició progressiva del concepte d'equip
- La manca de professionals, especialment, de metges
- La davallada del pressupost
- Els baixos salaris (els sous són més baixos a Espanya que a Portugal i quatre vegades inferiors als del Regne Unit)
- El desprestigi de l'especialitat de medicina de família
- L'escàs reconeixement social
- La poca autonomia en la gestió
- L'excessiva burocratització

4. Causes de la crisi de l'atenció Primària de Salut

Las causes de la crisi de l'atenció primària de salut són diverses i venen de fa ja bastants anys. Sense ànim de ser exhaustius es poden considerar els següents factors:

1. De Planificació
2. Econòmics
3. Socials
4. Condicions laborals

1. Planificació

Un dels principals factors que estan contribuint a la davallada de l'atenció primària és la manca de planificació, tant a nivell estatal com a l'autonòmic. Des de fa anys no s'ha fet una planificació que garanteixi la cobertura de les places que queden vacants ja sigui per jubilació o per malaltia (factor Covid-19). És un problema que ha estat estudiat i denunciat pel Sindicato Médico de Granada, el qual ha avisat de la necessitat de convocatòries amb més places MIR de metges de família. Ara bé, com adverteix el mateix sindicat, aquesta és una especialitat que no crida l'atenció entre els futurs metges. Un exemple d'això és que en la última adjudicació de places MIR varen quedar desertes 93 places de l'especialitat de Medicina Familiar i Comunitària. I, alerta!, el major nombre de llocs sense cobrir en primera volta es varen donar a Catalunya, que acumulava el 35,5 per cent de les vacants. En total, foren 71 els llocs que varen quedar deserts en la convocatòria de 2022.⁶

Però, probablement el problema comença abans, en l'accés a les facultats de medicina. La nota de tall, que marca el límit per accedir a les facultats de medicina, és de les més elevades, així, a títol d'exemple, la Facultat Complutense de Madrid té una nota de tall de 13,5; la de València, de 13,47; i la de la Universitat de Barcelona, de 13,02.⁷

Unes notes de tall tan elevades, sumades al filtre que es produeix durant la carrera, més el filtre per poder fer l'especialitat, configuren un camp de cultiu que afavoreix la manca d'adequació a les necessitats reals de la població.

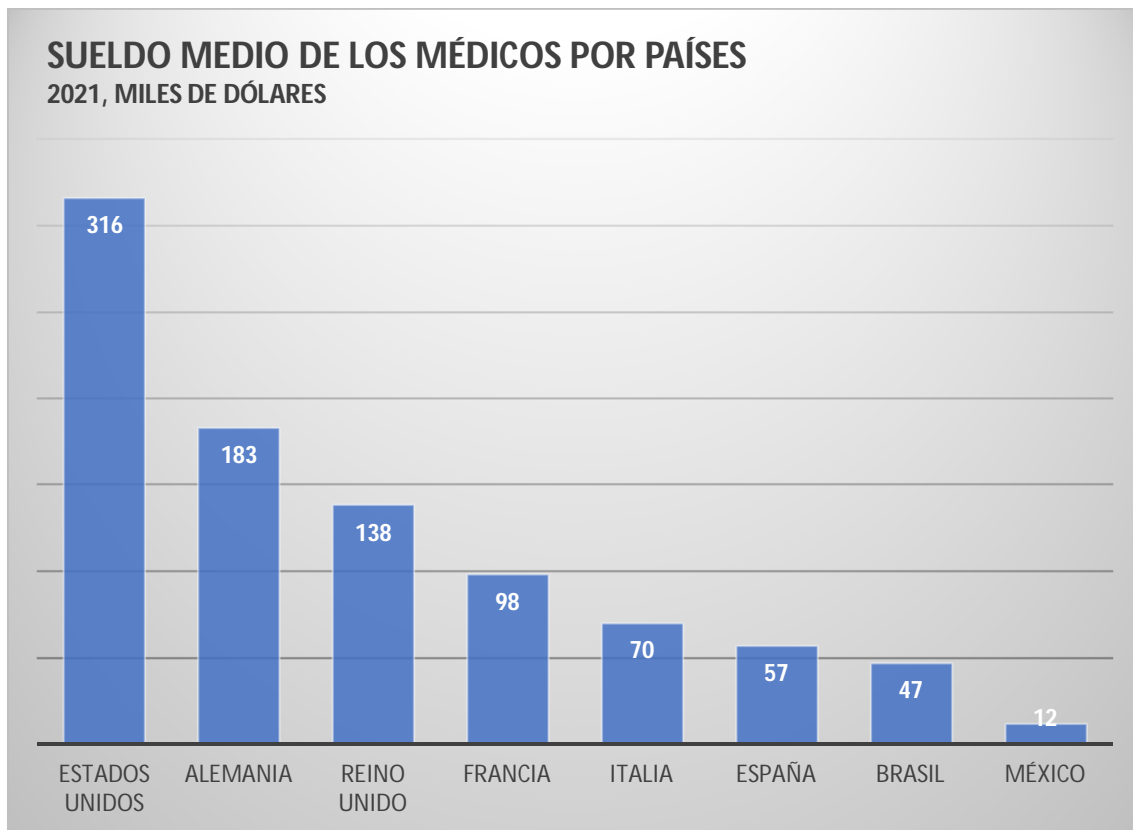
---

⁶ El Español (16 d'octubre de 2022). La Atención Primaria, contra las cuerdas: no habrá médicos de familia suficientes para cubrir las jubilaciones. https://www.elespanol.com/invertia/observatorios/sanidad/20221016/atencion-primaria-cuerdas-no-medicos-suficientes-jubilaciones/710679308_0.html. Consultat el 17 d'octubre de 2022.

⁷ El País. Notas de corte 2022 <https://elpais.com/especiales/universidades/titulacion/universidad/universidad-de-barcelona/21/medicina/376>. Consultat el dia 17 d'octubre de 2022.

2. Econòmics

Els factors econòmics fan referència als salaris que cobren els professionals de la salut, especialment, els metges i el personal d'infermeria. A títol comparatiu, la figura 1 exposa una comparativa dels salaris mitjans dels metges en diferents països. Com es veu clarament, el país amb els salaris més elevats són els Estats Units, amb una mitjana de 316.000 dòlars/any. El segon país és Alemanya, amb una mitjana de 183.000 dòlars/any. L'Estat Espanyol figura en el sisè lloc, amb una mitjana de 57.000 dòlars/any. Val a dir que aquesta comparativa correspon a l'any 2021, en la que havia una paritat dòlar/euro molt diferent a l'actual.⁸

Fuente: Medscape Elaboración Departamento de Diseño: IM Médico

Figura 1. Comparativa dels salaris dels metges en diferents països. Font: [im] MEDICO 21/3/2022

⁸ [im] MEDICO. "El sueldo de los médicos en el mundo" (21 de març de 2022). <https://www.immedicohospitalario.es/noticia/29917/el-sueldo-de-los-medicos-en-el-mundo.html#:~:text=Alemania%20ocupa%20el%20segundo%20lugar,Brasil%20paga%2042.000%20euros%20de.> Consultat el dia 16 d'octubre de 2022.

Pel que fa als salaris dels metges residents, és a dir, els que estan fent l'especialitat, també es donen diferències entre països i, també, entre comunitats autònomes.⁹

SMA Centro de Estudios Sindicato Médico de Granada	Retribuciones mensuales netas y brutas residentes sin guardias en 2021									
	Residente 1r año		Residente 2º año		Residente 3º año		Residente 4º año		Residente 5º año	
	Netas	Brutas	Netas	Brutas	Netas	Brutas	Netas	Brutas	Netas	Brutas
Andalucía	1.029	1.208	1.077	1.305	1.154	1.475	1.238	1.546	1.323	1.667
Aragón	1.032	1.214	1.080	1.312	1.159	1.433	1.244	1.554	1.329	1.676
Asturias	1.062	1.214	1.111	1.312	1.174	1.433	1.259	1.554	1.345	1.676
Baleares	1.098	1.278	1.142	1.372	1.213	1.490	1.295	1.608	1.378	1.726
Canarias	1.135	1.393	1.203	1.490	1.288	1.611	1.372	1.733	1.451	1.854
Cantabria	1.029	1.208	1.077	1.304	1.152	1.423	1.236	1.543	1.320	1.663
Castilla y León	1.029	1.208	1.077	1.305	1.154	1.425	1.238	1.546	1.323	1.667
Castilla La Mancha	1.062	1.214	1.111	1.312	1.174	1.433	1.259	1.554	1.345	1.676
Cataluña	1.032	1.213	1.080	1.310	1.157	1.431	1.242	1.552	1.327	1.673
Extremadura	1.053	1.214	1.102	1.312	1.170	1.433	1.256	1.554	1.341	1.676
Galicia	1.011	1.208	1.060	1.305	1.144	1.425	1.229	1.546	1.311	1.667
Madrid	1.092	1.335	1.159	1.433	1.244	1.554	1.329	1.676	1.408	1.797
Murcia	1.070	1.290	1.080	1.312	1.159	1.433	1.244	1.554	1.329	1.676
Navarra	1.003	1.214	1.083	1.312	1.155	1.433	1.253	1.554	1.325	1.676
País Vasco	1.104	1.299	1.174	1.398	1.261	1.521	1.330	1.645	1.412	1.768
Rioja	1.062	1.214	1.108	1.312	1.171	1.433	1.256	1.554	1.340	1.676
Valencia	1.045	1.240	1.095	1.342	1.183	1.467	1.271	1.593	1.358	1.719
Ceuta y Melilla (*)	1.898	2.180	1.978	2.277	2.077	2.398	2.176	2.520	2.275	2.641

Figura 2. Retribucions mensuals netes i brutes dels residents sense guàrdies en l'any 2021.
Font: Sindicato Médico de Granada

Cal assenyalar que per arribar a ser metge resident en l'Estat Espanyol és necessari tenir un batxillerat amb nota extraordinària, realitzar una selectivitat excel·lent, sis anys d'estudis universitaris i, finalment, preparar un altre any per fer l'examen MIR. Sembla clar que ens trobem davant d'uns salaris molt baixos en comparació a l'esforç i les exigències que han d'assolir els metges residents.

Pel que fa als salaris de professionals d'infermeria també hi ha importants diferències entre països i entre comunitats autònomes així com en funció del lloc de treball. Així, el sou d'un infermer/a a l'Estat Espanyol està entre els 26.000 i els 30.000 euros

⁹ AS (1 de juny de 2022). ¿Cuánto cobra un MIR en España y cuál es el sueldo por comunidad de un Médico Interno Residente?
[https://as.com/diarios/2022/06/01/actualidad/1654070479_238910.html#:~:text=El%20sueldo%20medio%20de%20un,1.702%20euros%20en%20el%20quinto.&text=El%20MIR%20\(M%C3%A9dico%20Interno%20Residente,Espe%C3%B1a%20desde%20el%20a%C3%B1o%201976](https://as.com/diarios/2022/06/01/actualidad/1654070479_238910.html#:~:text=El%20sueldo%20medio%20de%20un,1.702%20euros%20en%20el%20quinto.&text=El%20MIR%20(M%C3%A9dico%20Interno%20Residente,Espe%C3%B1a%20desde%20el%20a%C3%B1o%201976). Consultat el 16 d'octubre de 2022.

bruts anuals en la sanitat pública. Ara bé, en el sector privat, la major part dels infermers i les infermeres tenen un salari més baix que en els llocs equivalents en la sanitat pública, podent arribar a baixar als 15.000 euros anuals.¹⁰

Pel que fa a les diferències entre països, una infermera a Espanya guanya menys que el que guanya una infermera a Anglaterra (37.800 euros/any) o a França (33.200 euros/any). A més, una infermera escolar guanya de Mitjana 25.700 euros/ any, mentre que una infermera militar guanya 35.800 euros/any.

Sembla clar, doncs, que els factors econòmics, centrats en els salaris, tenen un paper important en la crisi de l'atenció sanitària, en general, i de l'atenció primària en particular.

3. Factors Socials

Entre els factors socials que poden influir en la crisi de l'atenció Primària de Salut poden distingir els següents:

- a) La creixent medicalització de la vida quotidiana, que té com conseqüència que molts malestars inherents al dia a dia s'intentin resoldre mitjançant la medicina.
- b) La creixent tecnificació dels procediments diagnòstics, que, de manera progressiva, ha anat substituint el valor de les anamnesis i les exploracions físiques i, en conseqüència, està comportant un retard i un encariment de la despesa sanitària.
- c) La progressiva pèrdua del prestigi dels professionals de l'atenció primària, punt assenyalat pel propi col·lectiu. No es tracta de reivindicar antigues figures, més pròpies de la postguerra espanyola ("el cura, el alcalde y el medico") però tampoc de la instauració d'un tracte de menyspreu o de, fins i tot, agressions als professionals.

---

¹⁰ 10 El Periódico (15 de novembre de 2021). **¿Cuánto gana una enfermera en España?** <https://www.elperiodico.com/es/economia/20211115/cuanto-gana-enfermera-espana-12854078>. Consultat el dia 16 d'octubre de 2022.

4. Condicions laborals

No són un factor banal ja que tenen un paper molt considerable en la gènesi del malestar de professionals. Com ja s'ha indicat abans, entre aquests factors cal destacar:

- La desaparició progressiva del concepte d'equip, és a dir, d'una estructura funcional en la que cada membre de l'equip treballa de manera articulada i coordinada amb la resta dels seus companys.
- El desprestigi de l'especialitat de medicina de família, que fa que sovint queden desertes moltes places de Medicina de Família. A títol d'anècdota: el bibliotecari d'un important centre sanitari del Baix Llobregat li va preguntar a un metge recentment graduat quina especialitat volia fer. Aquest li va respondre que volia fer Medicina de Família, però que no s'atrevia dir-ho als seus companys pel temor a que es riguessin d'ell. Molt probablement, un element que contribueix a l'esmentat desprestigi és la dificultat de desenvolupar una adequada carrera professional que, en general, està més orientada a la medicina hospitalària.
- L'escàs reconeixement social. Ja esmentat unes línies abans.
- La poca autonomia en la gestió, que fa que molt i moltes professionals es trobin amb dificultat en la pressa de decisions
- L'excessiva burocratització, que comporta considerables pèrdues de temps assistencial.

Fins aquí, un resum dels punts que hem considerat més rellevants per poder explicar la crisi de l'Atenció Primària de Salut.

D'acord amb tot l'exposat, el Consell Consultiu de la Gent Gran del Baix Llobregat reivindica:

1. La importància cabdal dels serveis d'atenció primària a la sanitat per a les persones grans i també per als infants, les poblacions que més ús en fan.
2. La necessitat urgent d'incrementar els recursos que s'hi destinen per a poder revertir el procés de degradació progressiva que està patint i situar-la com a màxima prioritat a l'agenda política.

3. La urgència d'incrementar les places als estudis de medicina, les convocatòries de places MIR de metges/esses de família i altres mesures que permetin adequar l'oferta a les necessitats reals de la població i prestigiar l'especialitat de medicina familiar.
4. Equiparar els sous del personal sanitari amb els d'altres països de la Unió Europea, com Alemanya, França o Itàlia, per evitar la fuga de professionals a d'altres països, o fins i tot, a d'altres comunitats autònomes de l'Estat.
5. Reduir la prescripció de medicaments a les persones grans polimedicades, i promoure i reforçar la prescripció social en col·laboració amb la resta d'agents del territori.
6. Incorporar la perspectiva de les persones grans a la planificació del sistema sanitari públic i evitar qualsevol discriminació per motiu d'edat.

Baix Llobregat, desembre 2022

Referències

El Español (2022, 16 d'octubre). La Atención Primaria, contra las cuerdas: no habrá médicos de familia suficientes para cubrir las jubilaciones. https://www.elespanol.com/invertia/observatorios/sanidad/20221016/atencion-primaria-cuerdas-no-medicos-suficientes-jubilaciones/710679308_0.html.

El País. Notas de corte 2022. <https://elpais.com/especiales/universidades/titulacion/universidad/universidad-de-barcelona/21/medicina/376>.

El sueldo de los médicos en el mundo. (2022, 21 de març). [IM]Médico. <https://www.immedicohospitalario.es/noticia/29917/el-sueldo-de-los-medicos-en-el-mundo.html#:~:text=Alemania ocupa el segundo lugar,Brasil paga 42.000 euros de>

La Atención Primaria se muere y no parece importar a casi nadie: convertir la crisis actual en la oportunidad para una nueva y potente Atención Primaria. (2022). Rev Pediatr Aten Primaria, 24(94), 123–126. <https://pap.es/articulo/13678/la-atencion-primaria-se-muere-y-no-parece-importar-a-casi-nadie-convertir-la-crisis-actual-en-la-oportunidad-para-una-nueva-y-potente-atencion-primaria>

Fòrum Català d'Atenció Primària. (2019). Accions per abordar el malestar dels professionals de l'atenció primària de salut. <https://focap.files.wordpress.com/2019/07/accions-per-abordar-el-malestar-professional.pdf.%20>

Generalitat de Catalunya. (2022). Atenció primària i comunitària. <https://catsalut.gencat.cat/ca/serveis-sanitaris/atencio-primaria-comunitaria/>

Gómez, R. (2022, 1 de juny). ¿Cuánto cobra un MIR en España y cuál es el sueldo por comunidad de un Médico Interno Residente? Diario As. [https://as.com/diarioas/2022/06/01/actualidad/1654070479_238910.html#:~:text=El sueldo medio de un,1.702 euros en el quinto.&text=El MIR \(Médico Interno Residente,España desde el año 1976](https://as.com/diarioas/2022/06/01/actualidad/1654070479_238910.html#:~:text=El sueldo medio de un,1.702 euros en el quinto.&text=El MIR (Médico Interno Residente,España desde el año 1976)

Nadeu, F. (2022, 18 d'abril). L'atenció primària encara no s'ha recuperat de les retallades del 2010. El Periòdic de Catalunya. <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20220418/despesa-atencion-primaria-13530357>

Peraire, N. (2022, 19 de gener). Massives jubilacions de metges a l'horitzó. Catalunya Nit. <https://www.ccma.cat/catradio/catalunya-nit/massives-jubilacions-de-metges-a-lhoritzo/noticia/3140184/>

Prades, R. (2021, 15 de novembre). ¿Cuánto gana una enfermera en España? El Periòdic de Catalunya. <https://www.elperiodico.com/es/economia/20211115/cuanto-gana-enfermera-espana-12854078>